

Hakemli Yazılar / *Refereed Papers*

Kütüphan-e Türkiye Projesi: Halk Kütüphanesi Kullanım Araştırması

Librar-e Turkey Project: Public Library Usage Research

Umut Al* ve İrem Soydal**

Öz

Bu çalışmada Kütüphan-e Türkiye Projesi hakkında genel bilgiler sunulmakta, proje kapsamında yapılan çalışmalara yer verilmekte, projenin hedef kitlesini oluşturan 26 ildeki 78 halk kütüphanesinin kullanıcılarına yönelik olarak hazırlanmış “Halk Kütüphanesi Kullanım Araştırması Anketi”nden elde edilen bulgular değerlendirilmektedir. Söz konusu anket çalışması 19 Şubat 2014 ile 14 Mart 2014 tarihleri arasında proje kapsamında incelenmekte olan 26 ildeki halk kütüphanelerinde uygulanmıştır. Anket 26 sorudan oluşmaktadır ve halk kütüphanelerinin ziyaret edilme sıklıkları, kullanılma amaçları, halk kütüphanelerinde verilebilecek olan eğitimlere yönelik tutumlar gibi konularda detaylı bilgilerin elde edilmesine olanak tanımaktadır. Çalışma sonucunda, kırsal alanda yaşayan kütüphane kullanıcılarının kentsel alanda yaşayan kullanıcılara oranla teknoloji sahipliği bakımından daha dezavantajlı konumda bulunduğu, kullanıcıların yaşları ile kütüphaneyi ziyaret etme sıklıklarının ters orantılı olduğu, halk kütüphanelerinden en fazla kitap ödünç almak ya da okumak amaçlı olarak yararlandığı, özellikle bilgisayar kullanımı ile ilgili olarak halk kütüphanelerinde ücretsiz olarak verilecek eğitimlere kullanıcıların katılma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Çalışmamız, proje kapsamında seçilen kütüphanelerdeki mevcut durumu kullanım araştırmasına dayalı olarak ortaya koymakta ve halk kütüphanelerinin vatandaşların gereksinimleri doğrultusunda yararlanabilecekleri birer çekim merkezi haline dönüştürülmesi hedefine yönelik olarak neler yapılabileceği konusunda öneriler sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Kütüphan-e Türkiye Projesi; Türkiye’de halk kütüphaneleri; halk kütüphanelerinin kullanımı; kullanıcı araştırmaları.*

Abstract

In this study, general information about the Librar-e Turkey Project is introduced, some studies that have been done within the scope of the Project are presented, and the findings of the “Public Library Usage Survey” that has been applied to the users of 78 libraries in 26 provinces, which are among the target audience of the Project, are evaluated. The 26-question survey has been applied from February 19 to March 14, 2014 in the public libraries located in 26 different provinces. The study gives some in-depth insight as regards the frequency of public library visits, reasons for using the libraries, attitude of the users to the possible training programs that can be offered in the public libraries. Survey results have shown that public library users in rural areas are in a more disadvantaged position in terms of technology ownership, compared to library users in urban areas. Moreover, it has been found out that there is an inverse relationship between the ages and library visit frequencies of the users. Results have also revealed that the most common aim of the public library users in using the libraries is borrowing or reading books, where they also show a tendency towards attending the free computer literacy training programs which will be given in the public libraries.

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, e-posta: umutal@hacettepe.edu.tr

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, e-posta: soydal@hacettepe.edu.tr

Our study reveals the current situation of the public libraries which have been selected for the Librar-e Turkey Project and proposes some suggestions to public libraries for them to become centers of attraction that efficiently address the demands and needs of the citizens.

Keywords: *Librar-e Turkey Project; public libraries in Turkey; usage of public libraries; user studies.*

Giriş

Halk kütüphaneleri herhangi bir ayırım gözetmeksizin toplumun her kesimine hizmet vermekle yükümlü olan ve toplumun bilgi düzeyinin artırılmasına yardımcı olan kuruluşlardır. Bu kütüphanelerin, diğer kütüphane türlerinden farklı olarak çok daha geniş bir kullanıcı kitlesine hitap ettiği ve uygun şekilde planlama yapılması durumunda toplumda ortaya çıkabilecek olumlu yöndeki değişimlere zemin hazırlama potansiyeline sahip olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda halk kütüphaneleri bilginin toplum içinde yayılması konusunda çok önemli bir role sahiptir. Bu rolün tam olarak yerine getirilebilmesi için halk kütüphanelerinin yerel dinamiklere ve hızlı değişimlere ayak uydurabilecek şekilde hızla kendini yenileyebilmesi ve yeniden organize olması gerekmektedir.

İlgili literatürde, halk kütüphanelerine yönelik olarak çok sayıda çalışma yapıldığı bilinmektedir. Gerek ulaştığı insan sayısı gerekse ayrılan kaynak bakımından halk kütüphanelerine yönelik uluslararası projeler söz konusu olduğunda “Küresel Kütüphaneler Girişimi” (Global Libraries Initiative) adı verilen yapı oldukça dikkat çekmektedir. Küresel Kütüphaneler Girişimi, Bill ve Melinda Gates Vakfı (The Bill & Melinda Gates Foundation) tarafından finansal açıdan desteklenen bir programdır. Genel hatlarıyla programın hedefi, farklı ülkelerdeki bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim olanağı bulunmayan ya da kısıtlı olan insanların halk kütüphaneleri yoluyla bu teknolojilere etkili biçimde erişmelerini sağlamak ve bu teknolojilerin insanların hayatlarını iyileştirecek ve faydayı yaygın hale getirecek biçimlerde kullanılmasını mümkün kılmaktır (Bill & Melinda Gates Foundation, 2014a). Türkiye, Küresel Kütüphaneler Girişimi’ne resmi olarak 2013 yılı Temmuz ayı itibarıyla kısa adı Kütüphan-e Türkiye olan proje ile dâhil olmuştur.

Bu çalışmada, Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında ele alınan halk kütüphanelerindeki kullanıcılara ilişkin durum gerçekleştirilen anket çalışması sonuçları temel alınarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Kütüphan-e Türkiye Projesi ve Küresel Kütüphaneler Girişimi

Uzun adı “Kütüphan-e Türkiye” Planlama ve Pilot Uygulama Projesi olan ancak bu çalışmada kısa adı tercih edilerek “Kütüphan-e Türkiye” olarak anılan proje, Hacettepe Teknokent-Teknoloji Transfer Merkezi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü işbirliği ile yürütülmektedir.¹ Temmuz 2013’te başlayan ve 28 ay sürmesi planlanan proje kapsamında, ülke genelini yansıtan 26 ilde² bulunan ve çeşitli büyüklüklerdeki yerleşim birimlerini temsil eden toplam 78 halk kütüphanesinin³ öncelikle, bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısı, kütüphane çalışanları ve kullanıcılarının bilgisayar-İnternet-bilgi okuryazarlığı gibi konularda gelişme göstermesi amaçlanmaktadır (Kütüphan-e Türkiye, 2014a). Bill ve Melinda Gates Vakfı’nın Küresel Kütüphaneler Girişimi tarafından desteklenen Kütüphan-e Türkiye Projesi, 3 Şubat 2014 tarihi itibarıyla de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı himayesine alınmıştır (Kütüphan-e Türkiye, 2014b). Proje, Türkiye’deki halk kütüphanelerinin,

¹ Proje ile ilgili kısa bir tanıtım yazısı (Çelik, 2014) Türk Kütüphaneciliği dergisinde yayımlanmıştır.

² Bu iller Adana, Ankara, Aydın, Balıkesir, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, Isparta, İstanbul, İzmir, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Mardin, Muş, Nevşehir, Samsun, Trabzon ve Zonguldak’tır. Proje kapsamında illerin tespit edilmesinde İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (NUTS - The Nomenclature of Territorial Units for Statistics) Düzey 2’den yararlanılmıştır.

³ Pilot proje kapsamında hangi kütüphanelerin yer aldığı bilgisine <http://www.kutuphaneturkiye.org.tr/pilot-proje-kapsamindaki-kutuphaneler/> adresinden erişim sağlanabilir. Söz konusu kütüphaneler proje başlangıcında Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmiştir.

vatandaşların gereksinim duydukları bilgisayar ve iletişim teknolojilerini engelsiz bir biçimde hizmete sunan ve bunlardan en üst düzeyde yararlanabilecekleri birer çekim merkezi haline dönüştürülmesini hedeflemektedir. Böylelikle başta engelliler, dar gelirliler, işsizler gibi dezavantajlı kesimler olmak üzere, toplumun tamamının Internet bilgi ve iletişim kaynaklarından yararlanabilmesi, e-devlet uygulamalarına katılabilmesi ve bunun bir sonucu olarak, toplumun hayat standardında gelişme sağlanması nihai amaç olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda projenin benzer çalışmalardan farkı, halk kütüphaneleri aracılığı ile sosyal inovasyonu hedeflemesi ve kütüphanelerde sunulan hizmetlerin vatandaşların hayatları üzerindeki olası olumlu etkilerini araştırarak olmasıdır (Kütüphan-e Türkiye, 2014a).

Projede farklı görev ve sorumluluklara sahip dört çalışma grubu bulunmaktadır. Bunlar tanıtım, etki değerlendirme, eğitim ile bilgi ve iletişim teknolojileri çalışma grupları olarak tanımlanmıştır. Tanıtım çalışma grubu, genel olarak projeye ilgili tanıtım faaliyetlerinden sorumludur ve Küresel Kütüphaneler Girişimi altında örgütlenen diğer projelerin deneyimlerinden faydalanarak devlete ait ya da özel kurum ve kuruluşlarla yerel ve ulusal seviyelerde ilişkiler kurmak, gazete, televizyon, radyo gibi ilgili medya kanallarını kullanarak projenin anlaşılmasını kolaylaştırmak, projeye ilgili yerel ve ulusal seviyelerde farkındalık yaratmak, karar vericilerin ve kamuoyunun fikirlerinde değişiklik yaratmak, projenin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak gibi çok çeşitli görevleri bulunmaktadır. Etki değerlendirme çalışma grubu, projenin amaç ve hedeflerine ulaşmadaki başarısını değerlendirmek ve proje sonuçlarının takibini yapıp bunların belgelendirilmesinden sorumlu gruptur. Grubun temel görevleri arasında, Küresel Kütüphaneler Girişimi kapsamındaki diğer projelerin deneyimlerini göz önünde bulundurarak etki analizi yapabilecek bir değerlendirme sistemi oluşturmak, verileri toplamak, analiz etmek ve raporlamak, sürdürülebilirliği sağlamak için ilgili kurumlardan destek almaya yönelik olarak pilot projenin etkilerini sergilemek ve pilot projeyi takiben daha geniş çaplı muhtemel bir ülke uygulaması için izleme, ölçme ve değerlendirme stratejisi oluşturmak yer almaktadır. Eğitim çalışma grubu kütüphane personelinin ve vatandaşların gereksinim duyduğu eğitimleri değerlendirmektedir. Değerlendirme sonucunda sürdürülebilir çevrimiçi ve yerinde eğitim programları geliştirip uygulanması eğitim çalışma grubunun sorumluluğundadır. Proje kapsamında bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı oldukça önem taşımaktadır. Bu bağlamda bilgi ve iletişim teknolojileri çalışma grubu oluşturulmuş ve bu çalışma grubuna birtakım görevler verilmiştir. Söz konusu görevler, var olan sistemleri yeterlilik açısından incelemek ve geliştirmek, proje kapsamındaki tüm halk kütüphanelerindeki bilgi ve iletişim teknolojileri unsurlarını yeterlilik açısından test etmek, diğer projelerdeki deneyimleri dikkate alarak halk kütüphanelerine uygun bilgi ve iletişim teknolojileri unsurlarını temin etmek, gerekli görüldüğü durumlarda teknik desteği planlamak, kütüphane personeline verilecek bakım-onarım eğitimini planlamak ve bilgi ve iletişim teknolojileri unsurlarının etkin kullanımında önem teşkil eden diğer hizmetlerin planlamasını yapmak şeklindedir (Kütüphan-e Türkiye, 2014c).

Küresel Kütüphaneler Girişimi birçok farklı ülkede (Botswana, Litvanya, Romanya gibi) halk kütüphanelerine yönelik projeleri desteklemektedir. Bu destekleri çeşitli proje, kurum ve tüzel kişiliklerle iş birliği içerisinde sağlamaktadır. READ Global, eIFL, IREX, International Federation of Library Associations, OCLC, Library Edge, Urban Libraries Council ve Microsoft, Küresel Kütüphaneler Girişimi'nin iş birliği içerisinde bulunduğu yapılarıdır (Bill & Melinda Gates Foundation, 2014b).

Yakın zamanda Küresel Kütüphaneler Girişimi'nin desteği ile kullanıcıların halk kütüphanelerinden nasıl yararlandıklarını ortaya koyan araştırmalar (Quick, Prior, Toombs, Taylor ve Currenti, 2013a; 2013b; 2013c; 2013d; 2013e) yapılmıştır. Bulgaristan (Quick ve diğerleri, 2013a), Letonya (Quick ve diğerleri, 2013b), Litvanya (Quick ve diğerleri, 2013c), Polonya (Quick ve diğerleri, 2013d) ve Romanya'daki (Quick ve diğerleri, 2013e) halk kütüphanesi kullanıcılarını inceleyen söz konusu çalışmalarda rakamlara dayalı olarak ortaya çıkan çarpıcı bazı bulguları şu şekilde özetlemek olanaklıdır:

- Çalışmaların yapıldığı dönemde yetişkinlerin⁴ son 12 ayda halk kütüphanesi kullanım oranları Bulgaristan'da %12, Letonya'da %30, Litvanya'da %24, Polonya'da %20 ve Romanya'da %16'dır.
- Tüm ülkelerdeki kullanıcılar halka açık bilgisayarların halk kütüphanelerinde hizmet vermesini olumlu bulmakta ve verilen hizmetlerden yüksek oranda tatmin olmaktadır (tatmin olma yüzdeleri Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Polonya ve Romanya için sırasıyla %97, %96, %93, %95 ve %95).
- Ülkeler arasında farklılık göstermekle birlikte, kullanıcıların son 12 ayda halk kütüphanesinde herhangi bir eğitim faaliyetine katılma yüzdeleri özellikle Litvanya (%75) ve Romanya'da (%48) oldukça dikkat çekici boyuttadır. Halk kütüphanesi kullanıcılarının Polonya'da %13, Letonya'da %30 ve Bulgaristan'da %37'si resmi ya da gayri resmi öğrenme ortamı olarak kütüphaneden yararlanmışlardır.

Yukarıdaki çalışmalar dışında Küresel Kütüphaneler Girişimi'nin 10 ülkedeki (Botswana, Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Meksika, Polonya, Romanya, Şili, Ukrayna ve Vietnam) faaliyetlerine yönelik olarak 2012 yılında yayımlanan 10 yıllık değerlendirme raporu (Bill & Melinda Gates Foundation ve Foundation Strategy Group, 2012) da önemli bilgiler sunmaktadır. Rapora göre 2001-2012 yılları arasında yukarıda adı geçen 10 ülkedeki 12.964 kütüphanede 20.011 kütüphane personeline ve bu kütüphanelerdeki 1.552.761 kütüphane kullanıcılarına eğitim verilmiştir. Küresel Kütüphaneler Girişimi tarafından halk kütüphanelerini dönüştürebilmek amacıyla verilen toplam destek miktarı ise 216 milyon Amerikan Doları'ndan fazladır (Bill & Melinda Gates Foundation ve Foundation Strategy Group, 2012, s. 3). Bu çalışmada yeri geldikçe Küresel Kütüphaneler Girişimi'nin desteği ile gerçekleştirilen araştırmalara atıf yapılarak bazı karşılaştırmalar yapılacaktır.

Yöntem ve Sınırlılıklar

Çalışmamız kapsamında projede yer alan kütüphanelerin kullanıcılarına 26 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Ankette yer alan soruların oluşturulmasında Küresel Kütüphaneler Girişimi tarafından uzun bir süredir üzerinde çalışılan ve kısa adı CIMS olan Common Impact Measurement System (Ortak Etki Ölçüm Sistemi) adı verilen yapının önemli rolü bulunmaktadır. Çalışmamızın proje temelli olması ve projeyi destekleyen kuruluşun aynı anketin farklı ülkelerde nasıl sonuç verdiğini görmek istemesinden dolayı uygulanan ankette CIMS'de yer alan sorular kullanılmıştır. Bununla birlikte ankete, Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında görev yapan eğitim çalışma grubu tarafından da bazı sorular eklenmiş, ayrıca EUROSTAT (2014) tarafından hazırlanmış olan bireylerin bilgisayar ve İnternet kullanım beceri düzeylerine yönelik olarak yapılan kavramsal tanımlamalara dayalı seçeneklere de ankette yer verilmiştir. Anketlerin uygulanması sürecini Anadolu Araştırma⁵ adlı bir şirket üstlenmiştir. Söz konusu şirket çalışmayı yürütürken proje kapsamındaki kütüphanelere bizzat gitmiş ve belirlenen kütüphanelere gelen kişilerle anket çalışmasını yürütmüştür. Anketlerin doldurulma aşamasında uzman bir kişi kullanıcıların yanında yer almış ve kullanıcılardan anketle ilgili gelen sorulara anında yanıt verilmiştir.

Anket uygulaması yapılırken il nüfusları dikkate alınmaksızın her ilden en az 100 halk kütüphanesi kullanıcılarına ulaşılması planlanmıştır. Sayının belirlenmesinde Küresel Kütüphaneler Girişimi tarafından hazırlanan "Overview of Global Libraries Performance Metrics (PMs) and the Common Impact Measurement System (CIMS)" başlıklı kaynaktan yararlanılmıştır (Global Libraries, 2013a). Bu kaynaktan, Vakıf'tan hibe alan ülkelerde yapılacak değerlendirmeler için kullanılacak anketlere ülke bazında herhangi bir örnekleme

⁴ Küresel Kütüphaneler Girişimi kapsamında yapılan çalışmalarda anket ya da görüşme yapılacak kişilerin yaşının en az 15 olması gerektiği ifade edilmektedir ve 15 yaş üstü kişiler yetişkin olarak nitelendirilmektedir.

⁵ Şirket ve yaptığı çalışmalar hakkında bilgi almak için bkz. <http://anadoluarastirma.com/>.

oranı aranmaksızın minimum 400 yanıt alınması önerilmektedir. Çalışmamız kapsamındaki analizlerin daha sağlıklı yapılabilmesi, temsil oranının bir miktar daha artırılabilmesi için pilot proje kapsamında bu rakamın oldukça üzerinde bir sayı belirlenmiş ve il bazında en az 100 kullanıcıya anket uygulanmasına karar verilmiştir. Söz konusu sayı belirlenirken proje bütçesi ve sahada kalınması gereken süre ile projenin bağlı olduğu takvim göz önünde bulundurulmuştur. Sonuç olarak Halk Kütüphanesi Kullanım Araştırması Anketi pilot proje kapsamında yer alan kütüphanelerdeki 2670 kullanıcıya uygulanmıştır. Bu sayı şimdiye kadar halk kütüphanesinde bire bir halk kütüphanesi kullanıcıları üzerine yapılan araştırmalardaki ulaşılan en yüksek sayıdır (bkz. Tablo 1). Aynı zamanda bu denli fazla sayıda farklı halk kütüphanesinin bir arada ele alındığı bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır.

(Tablo 1): Halk kütüphanesi kullanıcıları üzerine yapılan araştırmalar ve araştırmaların kapsamı

Çalışma	Anket/görüşme yapılan kişi sayısı	Çalışmadaki kütüphane sayısı
Özlük, 2006	100	1
Şahin, 2007	100	1
Topçu ve Yılmaz, 2012	120	3
Uçak ve Topçu, 2012	355	4
Yılmaz, 1990	181	1

Tablo 1’de yer alan çalışmalar dışında, halk kütüphanesi kullanımlarının potansiyel kullanıcılar açısından irdelendiği ve kütüphane dışında gerçekleştirilen çalışmalar (örneğin, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011; Yılmaz, 2000; 1995) da vardır. Tüm bu çalışmalar kütüphanelerin neden kullanılmadığına yönelik bilgiler veren değerli çalışmalardır. Öte yandan araştırmamızda, kütüphaneyi kullanmak üzere fiziksel olarak orada bulunan kullanıcılara odaklanmak tercih edilmiş ve böylece ülkemizdeki halk kütüphanesi kullanıcılarına ilişkin profilin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu noktadan bakıldığında uygulanan anket sayısı kütüphane kullanıcılarını temsil düzeyinin genişliği açısından dikkate değerdir. Bu çalışmanın büyük ölçekli olarak yapılması planlanan daha geniş çaplı ülke projesi için pilot bir çalışma niteliğinde olması, anket sorularının ülkeler arası karşılaştırılabilirlik ilkesi bağlamında düzenlenmesi gibi faktörler de göz önünde bulundurulduğunda, uygulanan 2670 anket ile söz konusu 26 ildeki halk kütüphanesi kullanımına ilişkin bir fotoğrafın ortaya çıktığı ifade edilebilir.

Çalışmamızda çok genel olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- Halk kütüphanesi kullanıcılarının demografik özellikleri nelerdir? Söz konusu demografik özellikler ile halk kütüphanesi kullanım örüntüleri arasında bir bağlantı var mıdır?
- Halk kütüphanesi kullanıcılarının bilgi ve iletişim teknolojileri ile olan ilişkisi ne düzeydedir?
- Kullanıcılar halk kütüphanelerini ne sıklıkla ve hangi amaçlarla kullanmaktadırlar?
- Kullanıcılar halk kütüphanelerinde hangi tür eğitimler verilmesini istemektedirler?

Yukarıda sıralanan soruların cevapları Kütüphan-e Türkiye Projesi’nin ulaşmak istediği hedefler için arka plan bilgi vermektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular ile iyileştirilmesi gereken alanlar üzerinde çalışmak ve halk kütüphanelerinde gereksinim duyulan eğitim planlamalarını yapmak daha kolay olacaktır. Bununla birlikte araştırma, halk kütüphanesi kullanıcılarının günümüzdeki durumunu ortaya koyması bakımından da güncel bulgular içermektedir.

Bulgular ve Değerlendirme

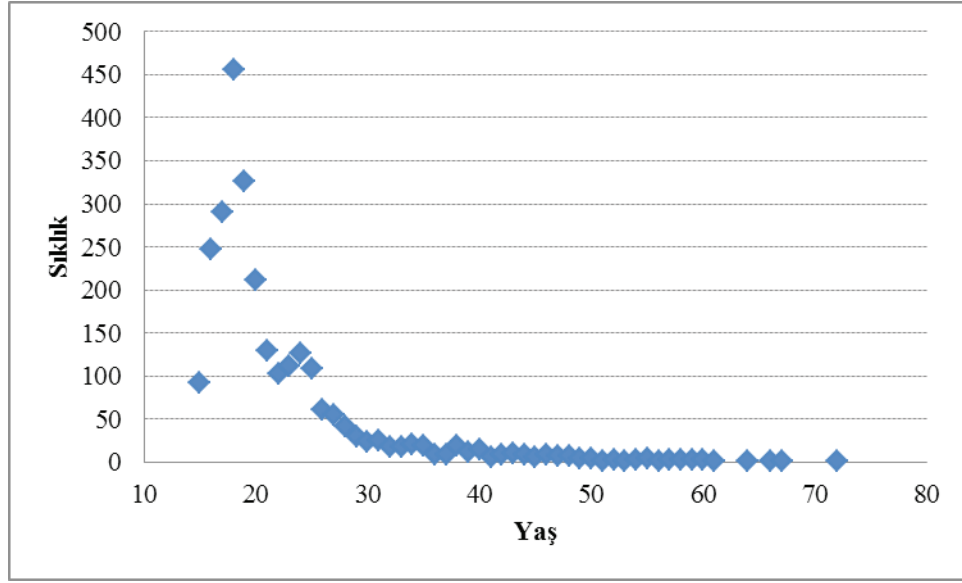
Pilot proje kapsamında hangi illerin bulunduğunu ve bu illerin Türkiye haritasındaki konumlarını gösterebilmek için Şekil 1 oluşturulmuştur. Şekil 1’de hangi ilden kaç kişiye anket uygulandığı bilgisi de sunulmaktadır. İllere göre anket uygulanan kullanıcı sayısı 100 ile 114 arasında değişmektedir. Anket uygulanan toplam kullanıcı sayısı 2670’dir.

(Şekil 1): Pilot çalışmanın uygulanmakta olduğu iller ve illere göre yapılan anket sayıları

Ankete katılan halk kütüphanesi kullanıcılarının demografik özellikleri incelendiğinde, %55’inin (1474 kişi) kadın, %45’inin (1196 kişi) erkek olduğu görülmektedir. Nasıl bir bölgede yaşadıkları ile ilgili soruya kırsal alan diyenlerin oranı %53 (1425 kişi), kentsel alan diyenlerin oranı %47’dir (1245 kişi). Ankete katkı sağlayan kullanıcıların yaş dağılımlarının 15 ile 72 yaş aralığında olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 2). Kullanıcıların yaşlarının saçılımına bakıldığında anket uygulanan kişilerin %61’inin 20 yaş ve altında olduğu saptanmıştır. CIMS kapsamında, anket uygulanacak kişilerin yaşının en az 15 olması gerektiğine vurgu yapıldığından anket uygulamasının yapıldığı kitlede 15 yaşın altında kimse bulunmamaktadır. Çalışmanın gerçekleştirildiği Şubat-Mart 2014 arasında 15-20 yaş arası kullanıcıların kütüphanelerden en fazla yararlanan kitle olduğunu söylemek olanaklıdır. Proje kapsamında zaman zaman halk kütüphanesi çalışanları ile biraraya gelindiğinde yapılan görüşmelerde bu durumun sadece anket çalışmasının gerçekleştirildiği aylara özgü olmadığı, kütüphanelere gelen kullanıcıların genelde bu yaş aralığında olduğu bilgisi elde edilmiştir. 50 yaş ve üzeri kullanıcılar tüm kullanıcılar içerisinde sadece %1’lik bir dilimi oluşturmaktadır.⁶ Geçmişte yapılan çalışmalarda da benzer bulgular elde edilmiştir. Örneğin, Ankara’daki halk kütüphanesi kullanımının incelendiği bir araştırmada yaş gruplarına göre halk kütüphanesi kullanımları ele alınmış ve kütüphaneye en fazla giden grubun 15-24 yaş arasındaki kişiler olduğu, en az giden grubun ise 65 yaşın üzerindeki kişiler olduğu saptanmıştır. Aynı araştırmanın bulguları 15-24 yaş grubundaki kullanıcıların halk kütüphanesini öncelikle ödev yapmak-ders çalışmak amaçlı olarak kullandığını ortaya koymaktadır (Yılmaz, 1995, ss. 129-130).

⁶ Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında kütüphane kullanım örüntülerinin yanı sıra kütüphane kullanıcısı olmayan vatandaşların da kütüphane algılarını anlamaya yönelik birtakım çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda pilot iller içerisinde yaşayan ve kütüphane kullanmayan kişilere de anket uygulanmıştır. Temel hedeflerinden bir tanesi kütüphane kullanım düzeyleri çok düşük olan yetişkinlerin neden kütüphaneleri kullanmadıklarını ve ne gibi hizmetler sunulursa kullanmak isteyeceklerini anlamak olan proje kapsamında uygulanan bu ikinci anketin analiz çalışmaları devam etmektedir ve sonuçları yakın zamanda duyurulacaktır.

(Şekil 2): Kullanıcıların yaşlarının saçılım grafiği

Kullanıcıların eğitim durumları ile ilgili bilgiler Tablo 2’de gösterilmektedir. Buna göre kütüphaneyi kullananlar içerisinde en büyük grup ortaokul mezunlarından oluşmakta, lise mezunları çok az bir fark ile ortaokul mezunlarını izlemektedir. Diğer seçeneğinde bulunan iki kişiden biri okuma yazma bilmediğini, diğeri ise ilkököl terk olduğunu belirtmiştir. Bu veriler Tablo 3’deki verilerle birlikte değerlendirildiğinde, kullanıcıların eğitim durumlarının düşüklüğü ile ilgili ortaya çıkan tablonun genelde yaşları düşük olan öğrencilerin kütüphane kullanıcısı olması ile ilgili olduğu söylenebilir.

(Tablo 2): Kullanıcıların eğitim durumları

Eğitim durumu	n	%
İlkokul mezunu	63	2,4
Ortaokul mezunu	1043	39,1
Lise mezunu	1008	37,8
İki yıllık yüksekokul mezunu	95	3,6
Üniversite mezunu	416	15,6
Lisansüstü mezun	43	1,6
Diğer	2	0,1
Toplam	2670	100,2

Not: Yuvarlama hatasından dolayı toplam %100’den farklıdır.

Kütüphane kullanıcılarına iş durumları ile ilgili soru yöneltilmiş, katılımcıların %16’sının işsiz olduğu görülmüştür. Bununla birlikte ankete katılanlar içerisinde öğrencilerin oldukça baskın oldukları (%73) görülmektedir (bkz. Tablo 3). Kütüphan-e Türkiye Projesi’nin etki alanları ⁷ arasında öncelikli alanlar ekonomik gelişme, eğitim ve iletişim olarak belirlenmiştir. Öğrenci oranının yüksek olması ve işsiz kullanıcıların bulunması, kütüphane çatısı altında verilecek hizmetler ve eğitimler açısından oldukça önemli bir potansiyelin bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

⁷ Küresel Kütüphaneler Girişimi tarafından belirlenmiş altı etki alanı bulunmaktadır. Bunlar eğitim, sağlık, e-devlet, kültür ve boş zamanları değerlendirme, ekonomik gelişme ve iletişimdir. Küresel Kütüphaneler Girişimi kapsamındaki ülkeler kendi koşullarına uygun etki alanlarını belirlemekte ve daha çok o alanlara yoğunlaşmaktadırlar (Global Libraries, 2013b). Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında ekonomik gelişme, eğitim ve iletişim etki alanlarına odaklanılmıştır. Bu diğer etki alanlarının ihmal edildiği anlamına gelmemektedir. Ancak çeşitli nedenlerle (bütçe, zaman sınırlılıkları gibi) seçim yapılmaz durumda kalındığında, önceliğin yukarıda anılan üç etki alanına verileceği bilinmelidir.

(Tablo 3): Kullanıcıların iş durumları

İş durumu	n	%
Çalışan	272	10,2
İşsiz	428	16,0
Öğrenci	1960	73,4
Yanıt vermemeyi tercih ederim	10	0,4
Toplam	2670	100,0

Kütüphan-e Türkiye Projesi'nin hedeflerinden birisi de toplum içindeki dezavantajlı grupların halk kütüphanelerinde verilen ve verilecek olan hizmetlerden yararlanma düzeylerinde anlamlı bir artış sağlamaktır. Bu bağlamda, öncelikle halk kütüphanelerinde kullanıcıların ne kadarının engelli olduğunu belirlemek amacıyla kullanıcılara “herhangi bir fiziksel engeliniz bulunmakta mıdır?” şeklinde soru yöneltilmiş ve katılımcıların %1,4'ünün (38 kişi) fiziksel engeli olduğu saptanmıştır. Engelli kullanıcıların kütüphanelere dağılımı incelendiğinde, anket uygulanan dönem içerisinde pilot proje kapsamındaki her üç kütüphaneden birisinde en az bir engelli kullanıcı bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu 38 kişi 29 farklı kütüphanenin kullanıcısıdır. Kütüphanelerin hizmet planlamalarını yaparken bu kullanıcıları da dikkate almaları gerekmektedir.

Halk kütüphanesi kullanıcılarının aylık gelirleri 1 TL ile 15.000 TL arasında değişmektedir. Katılımcıların aylık gelirleri eşit aralıklı olarak gruplandırıldığında, gelirini beyan edenlerin⁸ %64'ünün 1500 TL'nin altında aylık gelire sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, zihinlerde daha iyi iz bırakması adına halk kütüphanesi kullanıcılarının %43'ünün aylık gelirinin Türkiye'de verilmekte olan asgari ücretin⁹ altında olduğunu da belirtmemiz gerekir.

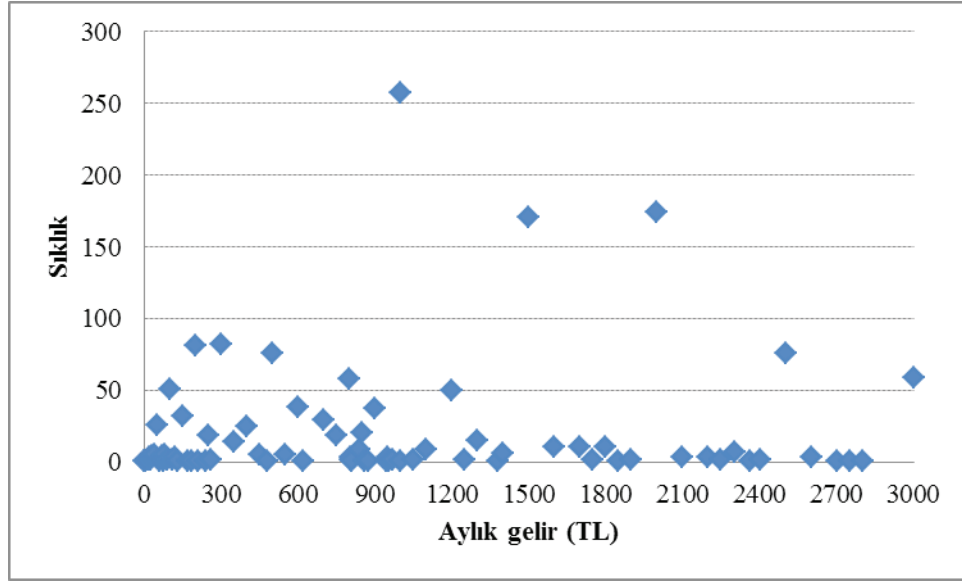
(Tablo 4): Kullanıcıların gelir dağılımı

Gelir (TL)	n	%
1-499	382	23,5
500-999	310	19,1
1000-1499	342	21,1
1500-1999	209	12,9
2000-2499	192	11,8
2500 ve üzeri	188	11,6
Toplam	1623	100,0

Kullanıcıların gelir dağılımı incelendiğinde, kullanıcıların %97'sinin aylık gelirinin 3000 TL ve altında olduğu saptanmıştır. Bu nedenle gelir dağılımına yönelik resmin daha anlamlı olması için Şekil 3 oluşturulmuştur. Görüldüğü üzere aylık geliri 1000 TL ve altında olan önemli sayıda kullanıcı bulunmaktadır.

⁸ Ankete katılanların 1047'si bu soruya yanıt vermek istememiştir.

⁹ Anketin uygulandığı dönem itibarıyla brüt asgari ücret 978,60 TL'dir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2013).

(Şekil 3): Aylık geliri 3000 TL ve altında olan kullanıcıların saçılımı

Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında toplum içinde dezavantajlı olarak düşünülebilecek bu kişilere yönelik hizmet tasarımları yapılması planlanmakta, bu hizmetler aracılığıyla kullanıcıların gelirlerini artıracak faaliyetlere yönelmeleri konusunda da çalışmalar yapılmaktadır. Hali hazırda işsiz olan kişilerin iş bulmalarını kolaylaştıracak eğitimler (örneğin, özgeçmiş hazırlama, İnternet aracılığıyla iş başvurusu yapma vb.) proje kapsamındaki kütüphanelerde verilmektedir. Bu bağlamda Aydın İl Halk Kütüphanesi ile Aydın Çalışma ve İş Kurumu arasında Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında imzalanan İŞKUR Hizmet Noktası Protokolü'nden söz etmek uygun olacaktır. İmzalanan protokol ile kütüphaneye gelen vatandaşlar İnternet ortamında iş başvurusunda bulunabileceklerdir (Aydın İl Halk Kütüphanesi, 2014). Kurumlar arasındaki benzer işbirliği çalışmalarının son derece iyi sonuçlar verdiği Küresel Kütüphaneler Girişimi desteğiyle farklı ülkelerde gerçekleştirilen projelerdeki uygulamalardan anlaşılmaktadır. Örneğin, Romanya'da halk kütüphanelerinde kullanıcıların gelirlerini artırıcı faaliyetler kapsamında 2011 yılında 58.500'den fazla çiftçi halk kütüphanelerine gelerek yaptıkları işlemler sayesinde para ve zaman tasarrufu sağlamıştır (IREX, 2013). Bununla birlikte, Romanya'da gerçekleştirilen kütüphane kullanım araştırması (Quick ve diğerleri, 2013e) kullanıcıların %24'ünün kütüphanelerdeki halka açık bilgisayarlar aracılığıyla gelirlerini artırdığına işaret etmektedir.

Halk Kütüphanesi Kullanıcılarının Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanımı

Halk kütüphanesi kullanıcılarının hangi teknolojilere sahip olduğu incelendiğinde, hemen hemen tüm kullanıcıların cep telefonunun bulunduğu görülmektedir. Ancak %25'lik bir kesimin evinde bilgisayar bulunmaması, katılımcıların %39'unun ise evden İnternet erişiminin olmaması dikkat çekici bulgular arasındadır (bkz. Tablo 5). Evden İnternet erişimine sahip olmayan kitle için halk kütüphaneleri önemli bir hizmet noktası olarak düşünülebilir.

Nitekim 2013 yılında yayımlanan bir rapora (Quick, Prior, Toombs, Taylor ve Currenti, 2013f, s. 4) göre, Avrupa ülkelerinde yaşayan 4,6 milyon yetişkin, İnternet'e erişmek için bilgisayarı hayatlarında ilk kez bir halk kütüphanesinde kullanmıştır. Bu bağlamda, çalışmamız kapsamında halk kütüphanesi kullanıcılarına bilgisayarı ve İnternet'i ilk kez nerede kullandıkları da sorulmuştur. Buna göre, bilgisayarı ilk kez halk kütüphanesinde kullananların oranı %3, İnternet'i ilk kez halk kütüphanesinde kullananların oranı ise %4'tür. Kullanıcıların %38'i İnternet'e ücretsiz olarak eriştikleri yere ilişkin soruya halk kütüphanesi yanıtını vermişlerdir ve diğer seçeneklerle (okul ya da üniversite, iş yeri vb.) karşılaştırıldığında en fazla işaretlenen seçenek halk kütüphanesidir. Halk kütüphanelerinin ücretsiz bilgisayar ve

İnternet kullanımı konusunda akla ilk gelen hizmet noktaları haline getirilmesi önemlidir. Kullanıcıların ve potansiyel kullanıcıların halk kütüphanelerinden ücretsiz İnternet ve bilgisayar erişimi sağlanabildiği konusunda farkındalıklarının artırılması gerekmektedir. Tüm bu anlatılanlar ışığında halk kütüphanelerinin sayısal uçurumun azaltılmasında önemli bir yapı olma potansiyelinin bulunduğu söylemek mümkündür.

(Tablo 5): Kullanıcıların evlerindeki teknoloji

Teknoloji	n	Tüm katılımcılar içindeki oran (%)
Cep telefonu	2568	96
Bilgisayar	1992	75
İnternet	1638	61

İlk bakışta Tablo 5'teki cep telefonu ile ilgili oranın yüksek olduğu düşünülebilir. Ancak farklı kaynaklardaki istatistikler incelendiğinde, Türkiye'deki cep telefonu kullanımı ile ilgili zaman içinde önemli artışlar olduğu görülmektedir. Örneğin, International Telecommunication Union (2013) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye'de 2012 yılında 100 kişiye düşen cep telefonu rakamının 91,5 olduğu ifade edilmektedir. Aynı araştırma yıllara göre cep telefonu hattı aboneliği sayılarını da vermekte ve son yıllardaki gözlenen gelişme dikkati çekmektedir. 2000 yılında 16.133.405 olan cep telefonu hattı abonesi sayısı 2012 yılında 67.680.547'ye ulaşmıştır. Ulaşılan bu rakam aradan geçen süre içerisinde cep telefonu hattı abonesi sayısının Türkiye'de dört kattan fazla artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda anket uygulanan kullanıcı kitlesindeki cep telefonu sahipliği rakamları da International Telecommunication Union istatistiklerini destekler niteliktedir. Bu rakamlar halk kütüphanelerinin hizmetlerini mobil cihazlara uyumlu hale getirmesinin kaçınılmaz bir durum olduğunu ortaya koymaktadır.

Kullanıcıların nasıl bir bölgede yaşadıkları ile evlerindeki teknoloji arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek üzere Ki-Kare Testi yapılmıştır. Buna göre evde bulunan teknoloji yaşanan bölgeye göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2_{(2)} = 7,753; p = 0,021$). Kentsel alanda yaşayanların evlerinde cep telefonu, bilgisayar ve İnternet sahipliği oranları kırsal alanda yaşayanlardan daha yüksektir. Örneğin, kentsel alanda yaşayıp evinde İnternet bağlantısı olanların oranı %68 iken, kırsal alanda söz konusu oran %56'ya düşmektedir. Proje ile birlikte, özellikle İnternet kullanımına yönelik olarak halk kütüphanelerinin kırsal alandaki kullanıcılarının içinde buldukları dezavantajlı konumdan bir nebze olsun uzaklaşmaları beklenmektedir.

Halk kütüphanesi kullanıcılarına bilgisayar ve İnternet kullanımı ile ilgili hangi işlemleri gerçekleştirebildikleri sorulduğunda, kütüphane kullanıcılarının büyük bir çoğunluğunun (%94) bilgisayarlarındaki bir dosyayı veya klasörü başka bir yere kopyalayabildiği/taşıyabildiği ve bilgi bulmak için bir İnternet arama motoru kullanabildiği (%96) anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 6 ve Tablo 7). Kullanıcıların beyanları doğrultusunda genel itibariyle ofis uygulamalarına yönelik olarak birçok işlemin ("bir kelime işlemcide kes, kopyala ve yapıştır komutlarını kullanarak bir belge içerisinde bulunan bir metni yine aynı belge içerisinde başka bir yere kopyalayabilirim ve yapıştırabilirim"; "bir hesaplama tablosunda temel aritmetik formülleri kullanabilirim" gibi) yapılabildiği görülmektedir. "Özel bir programlama dilini kullanarak bir bilgisayar programı yazabilirim" seçeneğini işaretleyen kullanıcıların nispeten az olduğu (%6) anlaşılmaktadır. Kullanıcıların yarısından fazlası "bilgisayara yazıcı veya modem gibi cihazları bağlayıp kurulumunu yapabilirim" ifadesine olumlu yanıt vermişlerdir. Tablo 6'da bulunan bilgisayar kullanımı ile ilgili yapılabilecek işlemlerden herhangi birini yapamayacağını ifade edenler oldukça az bir orana (%4) sahiptir.

(Tablo 6): Kullanıcıların bilgisayar kullanımı ile ilgili yapabildiği işlemler

Bilgisayar kullanımı ile ilgili işlemler	n	%
Bilgisayarındaki bir dosyayı veya klasörü başka bir yere kopyalayabilirim veya taşıyabilirim	2506	94
Bir kelime işlemcide (örneğin, Microsoft Word gibi) kes, kopyala ve yapıştır komutlarını kullanarak bir belge içerisinde bulunan bir metni yine aynı belge içerisinde başka bir yere kopyalayabilirim ve yapıştırabilirim	2370	89
Bir hesaplama tablosunda (örneğin, Microsoft Excel, vb. dosyası gibi) temel aritmetik formülleri (toplama, çıkarma, çarpma, bölme, ortalama alma) kullanabilirim	2007	75
Büyük dosyaları veya klasörleri gerekli programları (örneğin, WinZip, WinRar gibi) kullanarak sıkıştırabilirim	1547	58
Bilgisayara yazıcı veya modem gibi cihazları bağlayıp kurulumunu yapabilirim	1489	56
Özel bir programlama dilini kullanarak bir bilgisayar programı yazabilirim	169	6
Hiçbiri	112	4

Halk kütüphanesi kullanıcılarının kendi beyanlarına göre, kullanıcıların bir web sayfası oluşturabilme hariç Internet kullanımına yönelik becerilerinin belirli bir düzeyde olduğunu söylemek olanaklıdır. Tablo 7’de bulunan ilk dört seçenek için alınan yanıtlar içerisinde en düşük oran %79’dur. Bu dört seçeneği izleyen diğer iki seçenekte ise en düşük orana sahip “bir web sayfası oluşturabilirim” seçeneği ile “dosya paylaşım siteleri kullanarak dosyaları paylaşabilirim” seçeneği arasında da %50’ye varan oranda bir farklılık bulunmaktadır. Kütüphane kullanıcılarının %58’i dosya paylaşım sitelerini kullanabildiğini belirtirken, web sayfası oluşturabileceğini ifade edenler %8’lik orana sahiptir. Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında yapılacak çalışmalar ile halk kütüphanesi kullanıcılarının gerek bilgisayar kullanımında, gerekse Internet kullanımında olumlu yönde değişim sağlanması hedeflenmektedir. Bu noktada 5-7 Mayıs 2014 tarihleri arasında pilot proje kapsamındaki kütüphanelerde görev yapmakta olan kütüphane personelinin katıldığı Eğiticilerin Eğitimi toplantısına dikkat çekmekte fayda vardır. Ankara’da gerçekleştirilen toplantıda genel olarak bilgi ve iletişim teknolojileri, ofis yazılımları, etkili sunum yapma teknikleri, bulut bilişim, web tasarımı gibi farklı konularda uzman kişiler tarafından kütüphane çalışanlarına eğitimler verilmiştir. Eğitim materyalleri katılımcıların eğitim konularını kendi zamanlarında tekrarlamaları ve diğer kütüphane çalışanlarına da aktarabilmelerine olanak tanımak için uzaktan eğitim sistemine aktarılmıştır.¹⁰ Eğitime katılan kişilerden, elde ettikleri bilgi ve tecrübeye dayalı olarak buldukları kütüphanelerdeki halk kütüphanesi kullanıcılarına eğitim vermeleri istenmiştir. Pilot kütüphaneler ilk olarak eğitim programlarını göndermişler, eğitim uzmanları tarafından yapılan değerlendirmeler ve geribildirimler sonrasında Mayıs sonu ve Haziran ayı başında buldukları bölgelerde eğitim faaliyetlerine başlamışlardır.

Kütüphanelerde bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili donanımların bulunması kullanılmadığı takdirde bir anlam ifade etmemektedir. Kimi zaman söz konusu donanımların kullanılmamasının nedeni olarak ilgili konularda bilgi eksikliği olduğu dile getirilmektedir. Bu bağlamda Kütüphan-e Türkiye Projesi’nin önemli yararlarından bir tanesi halk kütüphanelerinde verilecek bu tip eğitimlere ön ayak olmasıdır. Bunun yanı sıra halk kütüphanelerinde aldıkları eğitimin ya da buralarda bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili sunulan olanak ve hizmetlerden yararlanmanın kişilerin hayatında ne gibi bir olumlu değişime yol açtığı da ülkemizde daha önce incelenmemiş bir konudur. Projenin ileriki aşamalarında gerçekleştirilecek etki değerlendirme analizlerinin de halk kütüphanelerinin toplumsal dönüşümdeki yerini vurgulamak açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

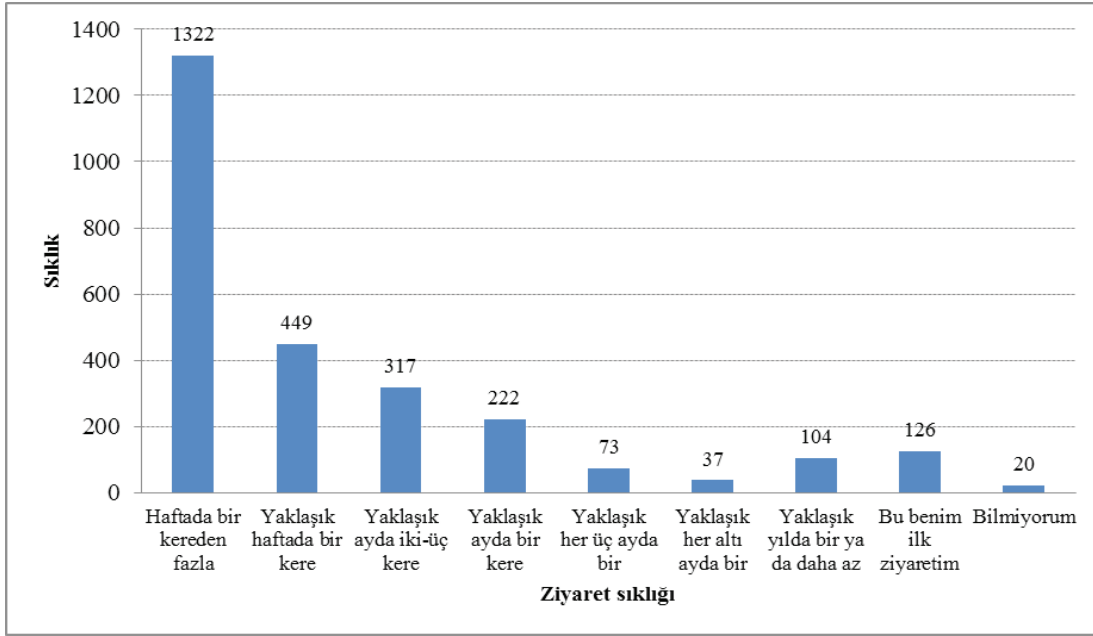
¹⁰ Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında oluşturulan “Uzaktan Eğitim ve e-Öğrenme Sistemi”ne <http://uzem.kutuphaneturkiye.org.tr/> adresinden erişim sağlanabilir.

(Tablo 7): Kullanıcıların İnternet kullanımı ile ilgili yapabildiği işlemler

İnternet kullanımı ile ilgili işlemler	n	%
Bilgi bulmak için bir İnternet arama motoru kullanabilirim	2567	96
Dosya ekleyerek bir elektronik posta gönderebilirim	2194	82
Çevrimiçi sohbet odalarına ya da herhangi bir çevrimiçi tartışma forumuna mesaj gönderebilirim	2117	79
İnternet üzerinden sesli ve görüntülü görüşme yapabiliyorum	2113	79
Dosya paylaşım siteleri kullanarak dosyaları paylaşabiliyorum	1556	58
Bir web sayfası oluşturabiliyorum	210	8
Hiçbiri	80	3

Halk Kütüphanesi Kullanımı

Kullanıcıların halk kütüphanesini ziyaret etme sıklıkları incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık yarısının haftada bir kereden fazla halk kütüphanesinden yararlandıkları görülmektedir (bkz. Şekil 4). Ayrıca çalışmamızda, kullanıcıların kütüphaneyi ziyaret etme sıklıklarının yaş gruplarına¹¹ göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($\chi^2_{(16)} = 55,478$; $p = 0,000$). Buna göre 40 yaş ve üzerindeki kullanıcıların %40'ı kütüphaneyi haftada bir kereden fazla ziyaret ederken, 25-39 yaş aralığındaki kişiler için bu oran %54; 15-24 yaş arasındakiler için %49'dur. Bununla birlikte kütüphane kullanımına yönelik diğer seçenekler incelendiğinde, yaş arttıkça kullanım sıklığının azaldığı gözlenmektedir.

(Şekil 4): Halk kütüphanesi ziyaret edilme sıklıkları

Katılımcılara halk kütüphanesi kullanma amaçlarının ne olduğuna yönelik soru sorulmuş ve kullanıcıların yarıdan fazlasının (%62) kitap ödünç almak ya da okumak amaçlı olarak halk kütüphanesinden yararlandıkları ortaya çıkmıştır (bkz. Tablo 8). Bu bulgu bir taraftan kütüphanelerin geleneksel olarak verdikleri en temel hizmet olan kitap ile ilgili faaliyetlerin hâlâ önemli olduğunu gösterirken, diğer taraftan bu seçeneği işaretlemeyen %38'lik kesimin varlığı halk kütüphanelerinin kitap merkezli olarak hizmet verme dışında da faaliyet göstermesi gerektiğini ortaya koymaktadır. "Diğer" seçeneğinde ağırlıklı olarak ders çalışmak ve ödev

¹¹ Küresel Kütüphaneler Girişimi'nin desteği ile gerçekleştirilen önceki araştırmalarda (Quick ve diğerleri, 2013a; 2013b; 2013c; 2013d; 2013e, 2013f) uygulanan benzer bir gruplama bu çalışmada da yapılmış, yaş grupları 15-24, 25-39 ve 40 yaş ve üstü olmak üzere üç farklı grup altında sınıflandırılmıştır. Söz konusu araştırmalarda ilk iki grup bu çalışmadaki ile aynıdır. Çalışmamız kapsamında yaşlı kütüphane kullanıcılarının sayısı nispeten düşük olduğu için 40 yaş ve üzeri tek bir grup olarak ele alınmıştır.

yapmak gibi nedenler sıralanması anket uygulanan halk kütüphanesi kullanıcılarının önemli bir bölümünün öğrenci olması ile yakından ilişkilidir.

Halk kütüphanesini kullananların %24'ü bilgisayar kullanma amacıyla halk kütüphanesine gittiklerini ifade ederken, İnternet kullanma amaçlı olarak halk kütüphanesine gidenler %30'luk bir orana sahiptir. Bu durum kullanıcıların evlerindeki İnternet sahipliği oranlarının bilgisayar sahipliği oranlarından daha düşük olması ile yakından ilgilidir. Halk kütüphanelerinde verilen hizmetlerin ücretsiz olmasının bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda evinde bu tip olanağı bulunmayan kesim açısından önemli bir avantaj olduğu düşünülmektedir. Tablo 8 incelenirken söz konusu soruya yanıt verenlerin birden çok seçeneği işaretleyebildikleri unutulmamalıdır.

(Tablo 8). Halk kütüphanesi kullanım amaçları

Kullanım amacı	n	%
Kitap ödünç almak ya da okumak	1654	62
Kitap ve dergi dışındaki bilgi kaynaklarından yararlanmak	1016	38
Boş zamanları değerlendirmek	933	35
İnternet kullanmak	787	30
Bilgisayar kullanmak	637	24
Gazete ve dergi okumak	215	8
Fotokopi çektirmek	141	5
Diğer	1069	40

Kullanıcılara, halk kütüphanesi kullanım amaçlarının dışında güncel durumu görebilmek amacıyla son 12 ayda halk kütüphanesinde hangi faaliyetlerde buldukları da sorulmuştur. Buna göre “kitaplara ya da gazetelere göz attım veya okudum” (%67), “kitap ya da DVD, CD, video gibi diğer malzemeleri ödünç aldım” (%45) ve “kütüphanede İnternet’e girdim” (%41) seçenekleri diğer faaliyetlere göre daha fazla ön plana çıkmıştır. Seçenekler içerisinde “başka bir faaliyette bulundum” ifadesi de yer almış, bu seçeneği işaretleyenlerden açıklama yapmaları beklenmiştir. Açıklamalar göstermektedir ki, halk kütüphanelerinde sıklıkla yapılan faaliyetlerden birisi de ders çalışmaktır. Bu durum önemli ölçüde kullanıcıların büyük bir kısmının öğrenci olmasından ve halk kütüphanesi dışında ders çalışmak için fiziksel mekân bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

(Tablo 9). Son 12 ayda halk kütüphanesinde yapılan faaliyetler

Faaliyet	n	%
Kitaplara ya da gazetelere göz attım veya okudum	1793	67
Kitap ya da DVD, CD, video gibi diğer malzemeleri ödünç aldım	1191	45
Kütüphanede İnternet’e girdim	1106	41
Bilgisayar kullandım	923	35
Kafe, tuvalet, hediyelik eşya dükkânı gibi diğer olanakları kullandım	555	21
Fotokopi makinası ya da faks kullandım	228	9
Bir bilgisayar ya da İnternet’i kullanarak nasıl bilgi bulacağım konusunda bire bir tavsiye aldım	166	6
Bir ders ya da eğitim sınıfına bizzat katıldım	154	6
Bir etkinliğe, sergiye ya da toplantıya katıldım	111	4
Kütüphanede gönüllü olarak çalıştım	75	3
Diğer	893	33

Araştırmamızda kullanıcılara son 12 ayda halk kütüphanesinde teknolojiden (örneğin, kablosuz ağ, İnternet, bilgisayarlar, vb.) hangi amaçlar için yararlandıkları da sorulmuştur. Kullanıcıların yarısından fazlasının (%55) sayılan 21 faaliyetin herhangi birisini son 12 ayda halk

kütüphanesinde gerçekleştirmediği anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 10). Söz konusu faaliyetlerin son bir yıl içerisinde yapılma oranlarına bakıldığında ise belli faaliyetlerin oranının oldukça düşük olduğu gözlenmektedir. Örneğin, “özgeçmiş yazabilmek için bana yardımcı olacak bilgiyi aramak”, “çevrimiçi bir kursa katılmak”, “İnternet bankacılığı hizmetlerini kullanmak”, “ürün veya hizmet satmak”, “işim ile ilgili hizmetleri ve ürünleri tanıtmak”, “işim için potansiyel müşterileri belirlemek” ve “potansiyel iş yapılacak kişileri ve çalıştırılacak kişileri saptamak” gibi seçeneklerin halk kütüphanesi kullanıcıları arasında işaretlenme oranı %1-2 düzeyindedir. Buna karşın kullanıcıların teknolojiyi halk kütüphanelerinde daha çok “haberleri öğrenmek” ve “çevrimiçi içerik oluşturmak”¹² amacıyla kullandıkları saptanmıştır.

(Tablo 10): Teknoloji aracılığıyla son 12 ayda halk kütüphanesinde yapılan faaliyetler

Faaliyet	n	%
Haberleri öğrenmek	798	30
Çevrimiçi içerik oluşturmak	644	24
Ailem ve arkadaşlarımla e-posta aracılığı ile iletişim kurmak	482	18
Ailem ve arkadaşlarımla e-posta dışındaki diğer çevrimiçi araçları kullanarak iletişim kurmak	253	10
Devlet ile ilgili bilgi aramak	179	7
İş amaçlı olarak diğer insanlarla e-posta dışındaki diğer çevrimiçi araçları kullanarak iletişim kurmak	128	5
Ürün veya hizmet satın almak	113	4
Devlet hizmetlerini kullanmak (resmi formları indirmek / doldurmak / göndermek, vergi ödemek, izin belgesi ya da resmi belge talebinde bulunmak)	110	4
Lise sonrası bir programa (örneğin, üniversite ya da bir sertifika/staj programı) başvurmak	104	4
Resmi olmayan eğitim kaynaklarını araştırmak	93	4
Tarımla ilgili konularda bilgi aramak (örneğin, tarım araçları veya teknikleri, ekin fiyatları, hava durumu bilgileri)	82	3
Lise sonrası bir bursa başvurmak	73	3
Yönetişim sürecine katılmak	71	3
Yurt dışında yaşayan ya da uzaklarda bulunan ailemle ve arkadaşlarımla iletişim kurmak	66	3
Özgeçmiş yazabilmek için bana yardımcı olacak bilgiyi aramak	63	2
Çevrimiçi bir kursa katılmak	49	2
İnternet bankacılığı hizmetlerini kullanmak	45	2
Ürün veya hizmet satmak	41	2
İşim ile ilgili hizmetleri ve ürünleri tanıtmak	28	1
İşim için potansiyel müşterileri belirlemek	23	1
Potansiyel iş yapılacak kişileri ve çalıştırılacak kişileri saptamak	23	1
Hiçbiri	1456	55

Eğitim Ortamı Olarak Halk Kütüphaneleri

Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında gereksinim analizi yapmak amacıyla katılımcılara halk kütüphanelerinde gerçekleştirilecek etkinliklere yönelik ücretsiz eğitimler verilmesi durumunda bunların hangilerinden faydalanmak isteyeceklerine ilişkin soru yöneltmiştir ve elde edilen bulgular Tablo 11’de sunulmuştur. Tablo 11’de yer alan yüzdeler söz konusu eğitime katılmak isteyeceğini belirten kişilerin anket uygulanan 2670 kişiye oranı üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre, bilgisayar kullanımı ile ilgili olarak halk kütüphanelerinde verilecek eğitimlere talep gösterecek belli bir kitlenin mevcut olduğu anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 11). Çeşitli düzeylerde bilgisayar kullanımına yönelik verilecek eğitimler hem toplumun farklı kesimleri arasında oluşan dijital uçurumun azalmasına hizmet edecek, hem de halk kütüphanelerinin toplumun farklı kesimlerinde daha görünür hale gelmesinde önemli rol oynayacaktır.

¹² Ankette çevrimiçi içerik oluşturmak ile ilgili açıklama “bir duvara ya da yorum yapılabilecek bir siteye not göndermek, İnternet günlüğü (blog) yazmak, çevrimiçi bir profili güncellemek, fotoğraf yüklemek, web sayfası tasarlamak ya da bir web sayfasına içerik hazırlamak” şeklinde verilmiştir.

(Tablo 11): Halk kütüphanelerinde verilecek olası eğitimler

Eğitim	n	%
İleri düzey bilgisayar kullanımı (web sayfası oluşturma, yazılım geliştirme, vb.)	1758	66
İnternet üzerinden ilgi alanınıza yönelik ücretsiz kurslara katılmak (yabancı dil, vb.)	1507	56
İnternet üzerinden ders takibi (örneğin, açık öğretim dersleri)	1274	48
Sağlık bilgilerini edinmek (İnternette randevu almak, hastalıklar, doktorlar, reçete, ilaç kotası vb. ile ilgili bilgi edinmek)	1110	42
Orta düzey bilgisayar kullanımı (yazı yazma, hesap yapma vb.)	1072	40
Yaşadığınız il/ilçe ile ilgili haberleri İnternette edinmek	1017	38
Temel bilgisayar kullanımı (bilgisayar açma, dosya oluşturma, e-posta, İnternet kullanma vb.)	986	37
İş arama başvuru yapmak (özgeçmiş hazırlama, iş ilanlarını takip etme vb.)	979	37
Aileniz ve arkadaşlarınızla İnternet üzerinden sesli ve görüntülü görüşmek	927	35
İnternette otobüs, tren, uçak bileti almak/rezervasyon yaptırmak	905	34
Devlet hizmetlerini kullanmak (resmi formları indirmek / doldurmak / göndermek, vergi ödemek, izin belgesi ya da resmi belge talebinde bulunmak).	851	32
Belediye hizmetleri ile ilgili işlemleri İnternette yapmak (fatura ödemek, başvuru yapmak, başvuru takibi, duyurulardan haberdar olmak vb.)	794	30
İnternet bankacılığını güvenli olarak kullanmak	782	29
Yönetim sürecine katılmak (seçmen kayıt bilgisi, vatandaş hakları, yerel yönetimler ya da seçilmiş kişilerle iletişim kurmak, politik olaylarda nasıl gönüllü olunabileceği vb. hakkında bilgi sahibi olmak).	738	28
Gazetelere, TV kanallarına mesaj göndermek, tartışmalara katılmak	729	27
Siyasi partiler ile ilgili bilgi edinmek	720	27
Şirket kurma koşulları, kredi imkânları hakkında bilgi edinmek	678	25
Çocuğunuzun İnterneti kullanırken hangi sayfalara girdiğini denetleyebilmek	655	25
Ürün veya hizmet satın almak	654	25
Çocuğunuzun dersleri ile ilgili bilgi edinmek	645	24
Banka kredileri, faizler vb. hakkında bilgi aramak	621	23
Ürün veya hizmet satmak	593	22
Tarım, hayvancılık vb. işlemlerle ilgili bilgi almak	477	18

Daha önce de ifade edildiği üzere Kütüphan-e Türkiye Projesi'nin önemli faaliyetlerinden birisi çeşitli konularda verilen eğitimlerdir. Bu kapsamda eğitim içerikleri hazırlanmakta, bu içerikler Uzaktan Eğitim ve e-Öğrenme Sistemi aracılığıyla paylaşılmakta ve çeşitli zamanlarda webinarlar düzenlenmektedir. Gerek Halk Kütüphanesi Kullanım Araştırması Anketi'nden elde edilen bulgular, gerekse pilot kütüphanelerin geri bildirimleri sonucunda elde edilen bilgilere dayalı olarak eğitim içeriklerinin hazırlanmasına devam edilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Kütüphan-e Türkiye Projesi ile halk kütüphanelerinin bilgi ve iletişim teknolojisi olanakları aracılığıyla kullanıcılar açısından nasıl birer cazibe merkezi haline gelebileceği ve özellikle toplumun dezavantajlı kesimlerinin yaşam kalitesinin iyileştirilmesine nasıl katkıda bulunabileceği araştırılmaktadır. Söz konusu proje, pilot bir araştırma projesidir ve pilot projeden elde edilen sonuçlar doğrultusunda tüm ülkeyi içine alacak bir ülke planı hazırlanması düşünülmektedir. Bu çalışmada bulgularına yer verilen Halk Kütüphanesi Kullanım Araştırması Anketi'nin 2015 yılı içerisinde tekrarlanması planlanmaktadır. Bu şekilde pilot projenin kısa dönemli etkilerinin gözlenmesi mümkün olacaktır.

Araştırma kapsamında ortaya çıkan temel sonuçları ve gelecekte yapılması gerekenleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Halk kütüphanesi kullanıcılarının demografik özelliklerine göre kütüphane ile olan ilişkileri farklılık gösterebilmektedir. Bu bağlamda tek tek kütüphanelerin

kullanım araştırmalarının yapılacağı çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Söz konusu çalışmaların halk kütüphanelerinde görev yapmakta olan kişiler tarafından gerçekleştirilmesi konusunda Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'nün vereceği destek oldukça önemlidir.

- Çalışmamızda ele alınan halk kütüphanesi kullanıcılarının %25'inin evinde bilgisayar yoktur. Kullanıcıların %39'unun ise evden İnternet erişimi bulunmamaktadır. Bu durum, bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda Kütüphan-e Türkiye Projesi aracılığı ile iyileştirilebilecek bir ortam olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Proje kapsamında sadece evinde bilgisayar ve İnternet erişimi bulunmayan kişilere bu olanakların sunulmaya çalışılması ile yetinilmemekte, kullanıcıların bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili beceri düzeylerinin artırılmasına yönelik birtakım eğitim faaliyetlerinde de bulunmaktadır.
- Anketteki kullanıcı beyanları, kullanıcıların kendilerini bilgisayar ve İnternet kullanımı konusunda temel becerilere sahip olarak gördüklerini göstermektedir. Öte yandan aynı kişilere halk kütüphanesinde sunulan bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak son 12 ayda hangi faaliyetleri gerçekleştirdiklerine ilişkin soru yöneltildiğinde elde edilen sonuçlar ortaya oldukça farklı bir tablo çıkarmaktadır. Halk kütüphanesi kullanıcılarının %70'inin kütüphanelerde teknolojiyi "haberleri öğrenmek" için bile kullanmadığı görülmüştür. "Haberleri öğrenmek" seçeneğinin kullanıcılara sunulan 21 seçenek arasında olumlu olarak yanıtlanan en yüksek orana sahip olması da ayrıca değerlendirilmelidir. Zaten kullanıcıların yarısından fazlası aralarında "ailem ve arkadaşarımla iletişim kurmak" gibi faaliyetlerin de yer aldığı 21 faaliyetin hiçbirisini son bir yılda halk kütüphanesinde gerçekleştirmedini ifade etmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasının nedenleri ayrıca araştırılmaktadır.
- Hali hazırda halk kütüphanelerinin daha çok geleneksel amaçlarla (kitap okumak gibi) kullanıldığı görülmektedir. Ancak bilinmektedir ki, tüm dünyada halk kütüphaneleri hızlı bir dönüşüm içerisinde ve bu dönüşüm çerçevesinde halk kütüphanelerinin toplumda bir buluşma ya da cazibe merkezi konumuna ulaşması insanların yaşamlarına ne derece etki ettiği ile doğrudan ilgilidir. Kütüphan-e Türkiye Projesi kapsamında yoğunlaşılacak ekonomik gelişme, eğitim ve iletişim etki alanlarında gerçekleştirilecek faaliyetler halk kütüphanelerinin toplum nezdindeki imajının iyileşmesine katkıda bulunacaktır.

Halk kütüphanelerinin toplumun değer verdiği ve sahiplendiği bir kurum haline dönüşebilmesi için hedef kitlenin gereksinimleri doğrultusunda hizmetlerini yapılandırması gerekmektedir. Bunun için kütüphaneler iyi bir halkla ilişkiler stratejisi izlemeli ve olası işbirliği kanallarını araştırmalıdır. Hiç şüphesiz proje kapsamında çeşitli kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve ticari şirketler ile çeşitli düzeylerde işbirliği içerisinde bulunmaktadır. Ancak topyekûn bir iyileşmenin gerçekleşebilmesi için yerel unsurların (belediyeler, kaymakamlık, esnaf, ticaret odaları, bölgedeki hayırsever kişiler, yerel medya gibi) devreye sokulması çok önemlidir. Elde edilecek yerel destekler, halk kütüphanelerinde verilmekte olan hizmetlerin sürdürülebilirliği konusunda da büyük yol katedilmesini sağlayacaktır. Ülkemizde halk kütüphaneleri her ne kadar çeşitli yönleriyle incelemelere tabi tutulmuş olsa da, şimdiye kadar kapsam olarak Kütüphan-e Türkiye Projesi kadar geniş ölçekli bir çalışma yapılmamıştır. Bununla birlikte proje kapsamında yapılmakta olan ve gelecekte yapılması planlanan bir dizi çalışma bulunmaktadır. Halk kütüphanesi kullanıcıları üzerine yapılacak nitel araştırmalar (örnek olay çalışmaları, odak grup çalışmaları gibi), kütüphane kullanıcısı olmayan gruplara yönelik gerçekleştirilecek çalışmalar, halk kütüphanelerinde verilen eğitimlerin değerlendirilmesini sağlayacak araştırmalar, Kütüphan-e Türkiye Projesi'nin etkili olup olmadığını değerlendirecek çalışmalar konuyla ilgili boşlukların zaman içerisinde doldurulmasını sağlayacaktır.

Teşekkür

Bu çalışmanın taslağını okuyarak metnin geliştirilmesi için önerilerde bulunan Prof. Dr. Mehmet Emin Küçük, Yrd. Doç. Dr. Sinan Akıllı ve Arş. Gör. Güleda Doğan'a teşekkür ederiz. Ayrıca çalışmanın ortaya çıkmasına kurumsal düzeyde katkı sağlayan Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü ve Bill ve Melinda Gates Vakfı'na da teşekkürü bir borç biliriz.

Kaynakça

- Aydın İl Halk Kütüphanesi. (2014). Kütüphanemiz İŞKUR hizmet noktası oldu. 5 Ağustos 2014 tarihinde <http://www.aydinkutup.gov.tr/TR,95854/kutuphanemiz-iskur-hizmet-noktasi-oldu-13062014.html> adresinden erişildi.
- Bill & Melinda Gates Foundation. (2014a). Strategy overview. 7 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.gatesfoundation.org/What-We-Do/Global-Development/Global-Libraries> adresinden erişildi.
- Bill & Melinda Gates Foundation. (2014b). Partners. 7 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.gatesfoundation.org/What-We-Do/Global-Development/Global-Libraries/Global-Libraries-Partners> adresinden erişildi.
- Bill & Melinda Gates Foundation ve Foundation Strategy Group. (2012). Changing lives through technology in public libraries: A ten year retrospective. 5 Ağustos 2014 tarihinde <https://spaces.gatesfoundation.org/docs/DOC-5252> adresinden erişildi.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2013). Asgari ücretin net hesabı ve işverene maliyeti. 21 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/cgm.portal?page=asgari> adresinden erişildi.
- Çelik, A. (2014). 5N 1K ile Kütüphan-e Türkiye Projesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28 (1), 72-74.
- EUROSTAT. (2014). Information society statistics. 7 Temmuz 2014 tarihinde http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/information_society/data/main_tables adresinden erişildi.
- Global Libraries. (2013a). Overview of Global Libraries Performance Metrics (PMs) and the Common Impact Measurement System (CIMS). 7 Temmuz 2014 tarihinde <https://spaces.gatesfoundation.org/docs/DOC-3448> adresinden erişildi.
- Global Libraries. (2013b). Road map stage 1: Preplanning/learning. 7 Temmuz 2014 tarihinde <https://spaces.gatesfoundation.org/docs/DOC-2370> adresinden erişildi.
- IREX. (2013). Libraries partner with national organization to promote access to agricultural subsidies. 5 Ağustos 2014 tarihinde <http://irexgl.wordpress.com/2013/04/01/libraries-partners-with-national-organization-to-promote-access-to-agricultural-subsidies/> adresinden erişildi.
- International Telecommunication Union. (2013). Mobile-cellular telephone subscriptions. 7 Temmuz 2014 tarihinde http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/statistics/2013/Mobile_cellular_2000-2012.xls adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2011). Türkiye okuma kültürü haritası. 12 Eylül 2014 tarihinde <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/55,yonetici-ozetipdf.pdf?0> adresinden erişildi.
- Kütüphan-e Türkiye. (2014a). Genel bilgi. 7 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.kutuphaneturkiye.org.tr/genel-bilgi/> adresinden erişildi.
- Kütüphan-e Türkiye. (2014b). Kütüphan-e Türkiye Projesi (KTP) portfolyosu. 7 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.kutuphaneturkiye.org.tr/portfolyo/> adresinden erişildi.
- Kütüphan-e Türkiye. (2014c). Çalışma grupları. 7 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.kutuphaneturkiye.org.tr/> adresinden erişildi.
- Özlük, H.K. (2006). *Halk kütüphanesi kullanıcılarının bilgi arama davranışları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Quick, S., Prior, G., Toombs, B., Taylor, L. ve Currenti, R. (2013a). *Users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries in Bulgaria*. 15 Temmuz 2014 tarihinde <https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/24006/Bulgaria%20English.pdf?sequence=1> adresinden erişildi.
- Quick, S., Prior, G., Toombs, B., Taylor, L. ve Currenti, R. (2013b). *Users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries in Latvia*. 15 Temmuz 2014 tarihinde https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/24022/TNS_Latvia_English.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.

- Quick, S., Prior, G., Toombs, B., Taylor, L. ve Currenti, R. (2013c). *Users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries in Lithuania*. 15 Temmuz 2014 tarihinde https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/24024/TNS_Lithuania_English.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.
- Quick, S., Prior, G., Toombs, B., Taylor, L. ve Currenti, R. (2013d). *Users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries in Poland*. 15 Temmuz 2014 tarihinde https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/24028/TNS_Poland_English.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.
- Quick, S., Prior, G., Toombs, B., Taylor, L. ve Currenti, R. (2013e). *Users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries in Romania*. 15 Temmuz 2014 tarihinde https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/24032/TNS_Romania_English.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.
- Quick, S., Prior, G., Toombs, B., Taylor, L. ve Currenti, R. (2013f). *Cross-European survey to measure users' perceptions of the benefits of ICT in public libraries*. 15 Temmuz 2014 tarihinde <https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/22718/Final%20Report%20-%20Cross-European%20Library%20Impact.pdf?sequence=1> adresinden erişildi.
- Şahin, G. (2007). *Halk kütüphanelerinin toplumsal rolü ve Etimesgut İlçe Halk Kütüphanesinin kullanım etkinliğinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Topçu, Ö.Ş. ve Yılmaz, B. (2012). Ankara'daki halk kütüphanesi hizmet niteliğinin değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 53-77.
- Uçak, N.Ö. ve Topçu, Ö.Ş. (2012). Günlük yaşamda bilgi gereksinimi ve halk kütüphaneleri. 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri 9-12 Mayıs 2012, Bodrum: Bildiriler, Posterler ve Çalıştay Raporları* içinde (ss. 120-134). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yılmaz, B. (2000). Türk toplumunun halk kütüphanesi kültürü: Ankara'da oturanlar üzerine bir araştırma. *Türkiye'de kütüphane ve enformasyon biliminin kurumsal gelişimi. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nün Kuruluşunun 36. Yılı Anısına Düzenlenen Sempozyum Bildirileri (11-12 Mayıs 2000, İstanbul)* içinde (ss. 98-108). İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Yılmaz, B. (1995). *Ankara'da halk kütüphanesi kullanımı: Sosyo-ekonomik çözümleme*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, B. (1990). *Okuma alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Summary

In this study, the findings from the Public Library Usage Survey applied to the users of the 78 public libraries at the 26 provinces selected for the "Librar-e Turkey" Project are evaluated. The survey was conducted from February 19, 2014 through March 14, 2014 at the public libraries in the 26 provinces selected for the Project. The survey consists of 26 questions and was designed to collect detailed data about subjects such as the public library visit frequency, purposes of library use, and attitudes towards possible trainings offered at the library. The survey was applied by a survey-research firm named Anadolu Araştırma.

In the application of the survey, the populations of the provinces were disregarded and it was planned to reach out to at least 100 public library user in each province. In determining this number, the "Overview of Global Libraries Performance Metrics (PMs) and the Common Impact Measurement System (CIMS)" prepared by the Global Libraries Initiative was taken as reference. In this document, it is recommended that for all surveys to be conducted at the grantee countries a minimum of 400 responses should be aimed. For the purpose of making more comprehensive analyses for the pilot project and in order to increase the representational capacity of the sample, we determined a number that far exceeds the suggested figure and decided to apply the survey to at least 100 respondents in each province. As a result, the Public Library Usage Survey was applied to 2,670 respondents in the pilot libraries selected for the pilot project.

When the demographic profile of the respondents is considered, it is seen that 55% (1,474 individuals) of the respondents are female and 45% (1,196 individuals) are male. Those who stated living in a rural area are 53% (1,425 individuals) and 47% of the respondents (1,245 individuals) expressed living in urban areas. The age interval of the respondents is between 15 and 72. With regard to the distribution of the ages of the respondents, it was seen that 61% of the respondents were aged 20 or below. Since CIMS especially emphasizes the expectation that respondents of surveys should be at least 15 years of age, none of the respondents of the survey was below the age of 15. It is possible to observe that the largest groups of library users in the period February-March 2014 were those aged 15-20. Library users aged 50 and above constitute only 1% of all library users. With respect to their educational background, largest groups of users are graduates of secondary schools, with high school graduates following by a very close margin. The lower level of educational background associated with the library users is caused by the fact that libraries are mostly used by students who are in their young ages. The responses to the question about employment status suggest that 16% of the respondents were unemployed. However, with a rate of 73%, students constitute the largest group of respondents.

When the types of technological devices that the library users own are studied, it is observed that almost all users own mobile phones. However, it is interesting to note that 25% of the respondents do not have a computer at home, and 39% do not have access to the Internet from home. Therefore, public libraries can be potential service points for those who do not have access to the Internet from their homes.

In our study, we also asked library users the places where they first used a computer and the Internet. The results show that 3% first used a computer at the public library and 4% used the Internet for the first time at the public library. 38% of the respondents stated the public library as the location where they can have free access to the Internet; and when this is compared with the other locations stated by the users (i.e. school, university, work place), the public library is the most selected option. It is crucial that the public libraries become known as the primary locations for free access to computers and the Internet are available.

With reference to the public library visit frequency of the users, it is found that about a half of the respondents use the library more than once a week. The users were also asked to state their purposes for using the library and more than half of the respondents (62%) stated using the library to borrow or read books. Even though this figure shows that book circulation as the traditional function of the libraries is still important, the presence of 38% of the respondents who did not select this option suggests that public libraries should also offer other services that are not book-circulation-oriented.

24% of the library users stated visiting the library to use computers and 30% expressed their purpose as using the Internet. This is closely related to the rates of Internet-access from home being lower than the rates of computer ownership at home. It is considered that the free availability of services at public libraries is an advantage for members of the community who do not have ICT access from home.

The users were also asked to state other activities that they do at the public library in the past 12 months to understand the more general picture in addition to their primary reason for visiting the library. The results show that, the options "I browsed or read books or newspapers" (67%), "I borrowed books or other sources as DVDs, CDs, and videos" (45%) and "I accessed the Internet" (41%) are more on the foreground as compared to other options. Another option for this question was "I did other things" and those who selected this option were asked to explain. The explanations for this option clearly show that one of the most common activities at the public library is "to study." This mainly results from the fact that a great majority of the users are students and they do not have a better space than the public library to study.

For the purpose of needs analysis as part of the Librar-e Turkey Project, the users were also asked the types of trainings they would be interested in if these were offered for free at the public library. The results show that there is a substantial group of users who are interested in benefiting from free ICT training at the public library. ICT training programs designed at different levels will help close the digital divide that exists among different segments of the society, while also playing an important role in the visibility of the public libraries in these different communities.

With this study based on the CIMS questions, preliminary information was collected towards possible ways of transforming public libraries into centers of attraction for users through the provision of ICT services as part of the Librar-e Turkey Project. The study is planned to be repeated after one year to find out if the Project had an impact on library users, and the level of impact it achieved, if any.